॥ ॐ तत्सत्परमात्मने नमः ॥

વીર અભિમન્યુ

નામક

પંડિત રાધેશ્યામ કવિરત્ન પાસે

ખાસ લખાવેલા નાટકનો સંક્ષિપ્ત સાર તથા ગાયનો

પ્રકાશક

માણેકજી [illegible]ણુજી માસ્ટરે

માલિક, નવી આલ્ફ્રેડ નાટક મંડળી

માસ્ટર થીએટર, ઘીકાંટા; અમદાવાદ.

જે ચોપડી ઉપર મા. જી. માસ્ટરની સહીનો રબ્બર સ્ટૅમ્પ ન મારેલો હોય તે ચોપડી ચોરીની અથવા કોઇ બીજે જ ઠેકાણે છપાયલી તેમ જ ખોટા-બાવળી. સમજવાની છે.

વિક્રમાબ્દ ૧૯૭૮. ઇ. સ. ૧૯૨૨.

મૂલ્ય ચાર આના

છઠ્ઠી આવૃત્તિ   પ્રત ૩૦૦૦

“ ધી જૈન એડવોકેટ ” પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં

શાહ ચિમનલાલ ગોકળદાસે છાપી.

જેસિંગભાઇની વાડી, ઘીકાંટા; અમદાવાદ.

ખુલાસો

મહાભારતના 'દ્રોણપર્વ' માં અભિમન્યુના ચક્રવ્યૂહ વિશે કથા છે તે કથાના આધારે ગુર્જરીગિરાના મહાકવિ પ્રેમાનન્દે કાવ્યરૂપે એ કથા વર્ણવી છે. 'બૃહત્ કાવ્યદોહન' માં અભિમન્યુ જ્યારે યુદ્ધમાં જાય છે ત્યારે ઉત્તરાને મળે છે અને તેને 'ઋતુદાન' આપે છે, એમ લખવામાં આવેલું છે; પરંતુ હિન્દી કવિઓએ તે પ્રસંગે ઉત્તરાકુમારીને સગર્ભા ચીતરી છે. રસિક પ્રેક્ષકો આગળ રજૂ થતા અમારા આ "વીર અભિમન્યુ" નાટકમાં ઉત્તર હિન્દુસ્તાનની માન્યતા પ્રમાણે ઉત્તરાકુમારીના અભિમન્યુના યુદ્ધમાં જવા પહેલાં જ સગર્ભા હોવાનો પ્રસંગ લેવામાં આવ્યો છે, એટલા ખુલાસાની જરૂર જણાય છે; કારણ કે, આ નવી આવૃત્તિ ગુજરાતી પ્રેક્ષકવર્ગમાટે પ્રકટ થતી હોવાથી કોઇને શંકાનું કારણ રહે નહિ.

અમદાવાદ
માસ્ટર થીએટર

સુજ્ઞ પ્રેક્ષકોનો કૃપાકાંક્ષી
માણેકજી જીવણજી માસ્ટર,
માલિક, નવી આલ્ફ્રેડ નાટક મંડળી.

પાત્ર પરિચય

પુરુષ પાત્ર

ભગવાન્ શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર—વિશ્વવિખ્યાત ભગવદવતાર.

યુધિષ્ઠિર—ધર્મરાજ.

ભીમ, અર્જુન, સહદેવ, નકુલ — યુધિષ્ઠિરના ભાઇઓ.

વીર અભિમન્યુ,—અર્જુનનો પુત્ર.

દુર્યોધન—કૌરવનાયક, પાંડવોનો શત્રુ.

જયદ્રથ—દુર્યોધનનો પક્ષપાતી એક યોદ્ધો.

દુઃશાસન—દુર્યોધનનો ન્હાનો ભાઇ.

મહાત્મા દ્રોણાચાર્ય—કૌરવના સેનાપતિ.

શકુનિ—દુર્યોધનનો મામો.

કર્ણ, અશ્વત્થામા — દુર્યોધનના પક્ષપાતી.

ભગવાન્ શંકર—વિખ્યાત દેવતા.

દારુક—શ્રીકૃષ્ણચન્દ્રનો સચિવ.

રાજા બહાદુર—વિદૂષક.

કરમચંદ—રાજા બહાદુરનો પાડોશી.

સ્ત્રી પાત્ર

સુભદ્રા—અર્જુનની સ્ત્રી; અભિમન્યુની માતા.

ઉત્તરા—અભિમન્યુની સ્ત્રી.

યોગમાયા—સ્ત્રીવેશમાં શ્રીકૃષ્ણચંદ્રની માયા.

સુન્દર—રાજા બહાદુરની સ્ત્રી.

એ ઉપરાંત સૂત્રધાર, નટ, નટી, સિપાહી, સખિયો, શિવગણ વગેરે વગેરે.

વીર અભિમન્યુ

નામના ત્રણઅંકી નાટકનો પ્રવેશવાર ટૂંકસાર

રંગભૂમિ—શરૂઆતમાં નાન્દી અને નાન્દીની સમાપ્તિ થતાં સૂત્રધાર તથા નટી આવીને નાટકના વસ્તુ તથા ઉદ્દેશ સમજાવી નાટકનો પ્રારંભ કરી જાય છે.

—:o:—

અંક ૧ લો

પ્રવેશ ૧ લો—પાંડવોનો બગીચો; શ્રી કૃષ્ણચન્દ્ર અને અર્જુન રથ ઉપર ચઢીને આવે છે. અર્જુન પોતાના ગુરુ દ્રોણાચાર્ય સામે હથિયાર ઉંચકવાની ના પાડે છે. ભગવાન્ શ્રી કૃષ્ણ 'ગીતા' ના જ્ઞાનનો ઉપદેશ કરી અર્જુનને સમજાવી તેની શંકાનું સમાધાન કરે છે અને તેને સંસપ્તકો સાથે યુદ્ધ કરવા લઈ જાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો—દુર્યોધન પોતાના સેનાપતિ દ્રોણાચાર્યમાટે એવી શંકા કરે છે કે તેઓ પાંડવો સાથે મળી ગયા છે એટલામાં આચાર્ય દ્રોણ ત્યાં આવી પહોંચે છે. કેટલાક વાદવિવાદ પછી દ્રોણ એવી પ્રતિજ્ઞા કરે છે કે 'ચક્રવ્યૂહ રચીને પાંડવોના એકાદ વીર નરનો ભોગ હું લઇશ.'

પ્રવેશ ૩ જો—મહારાજા ધર્મરાજ યુધિષ્ઠિર પોતાના ભાઇઓને ઉપદેશ આપતા બેઠા છે એટલામાં સહદેવ ખબર લાવે છે કે દ્રોણાચાર્યે ચક્રવ્યૂહની રચના કરેલી છે અને તેને અર્જુન સિવાય કોઇ પણ તોડી શકે તેમ નથી. અર્જુન સંસપ્તકો સાથે યુદ્ધ કરવા સારૂ ગયેલો હોવાથી યુધિષ્ઠિર વગેરે વિમાસણમાં પડે છે ત્યાં અર્જુનનો બાણાવળી પુત્ર અભિમન્યુ ચક્રવ્યૂહને તોડી નાખવાની પ્રતિજ્ઞા કરે છે એટલે સર્વની ચિન્તા ટળી જાય છે અને આનંદ આનંદ થાય છે.

પ્રવેશ ૪ થો—અભિમન્યુ યુદ્ધમાં જવા પહેલાં પોતાની પ્રિય ધર્મપત્ની ઉત્તરાકુમારીને મળવા જવાનો વિચાર કરે છે.

પ્રવેશ ૫ મો—ગર્ભવતી ઉત્તરાકુમારી પોતાની સખીઓ સાથે વિનોદ કરતી પતિદર્શનમાટે આતુર થયેલી જણાય છે. ત્યાં અભિમન્યુ આવીને યુદ્ધમાં જવામાટેની આજ્ઞા માગે છે. એ સાંભળીને ઉત્તરા શોકાતુર થાય છે. તેના મનમાં અચાનક અમંગલ કલ્પનાઓ ઉઠે છે. અભિમન્યુ તેને દિલાસો આપે છે. છેવટે ઉત્તરા કુમારી ધર્મકાર્ય ગણીને અભિમન્યુને યુદ્ધમાં જવાની રજા આપે છે. એટલામાં મહારાણી સુભદ્રાદેવી આવી પહોંચે છે. તેને યુદ્ધમાં જવાની વાત જણાવવામાં આવે છે એટલે તે પણ અભિમન્યુને યુદ્ધમાં જવાનું કહે છે. અભિમન્યુ જાય છે.

પ્રવેશ ૬ ઠ્ઠો—દરબારી રાજા બહાદુર નબળાઇમાં સબળાઇ બતાવતો આવે છે ત્યાં એક સિપાહી આવીને તેને લડાઈમાં ઉતરવાનું જણાવે છે. રાજા બહાદુર તેને વાતોમાં ઉડાવે છે અને પોતાની સ્ત્રી પાસે ડંફાસ મારે છે.

પ્રવેશ ૭ મો—ચક્રવ્યૂહરચના: ચક્રવ્યૂહના દરવાજાપર શરવીર જયદ્રથ ચોકી કરતો ઉભેલો છે. અભિમન્યુના ત્યાં આવ્યા પછી તેમની વચ્ચે યુદ્ધ થાય છે. જયદ્રથને હરાવીને અભિમન્યુ વ્યૂહમાં દાખલ થાય છે અને ત્યાં પણ જીતે છે. પણ પાછળથી શત્રુઓ તેને દગાથી મારી નાખે છે. આકાશમાંથી અપ્સરાઓ તેના શબ ઉપર ફૂલોનો વર્ષાદ વર્ષાવે છે.

અંક પહેલો સમાપ્ત

———:o:———

અંક ૨ જો

પ્રવેશ ૧ લો—સંસપ્તકો સાથેના યુદ્ધમાં વિજય મેળવીને અર્જુન શ્રીકૃષ્ણ સાથે આવે છે. કેટલાંક અમંગલ અપશકુનો જણાયાથી અર્જુન વ્યાકુલ થાય છે. શ્રી કૃષ્ણ તેને સાન્તવન આપે છે.

પ્રવેશ ૨ જો—અભિમન્યુ રણમાંથી હજી સુધી પાછો ન ફરેલો હોવાથી ઉત્તરાકુમારી ચિન્તાતુરભાવે પ્રવેશ કરે છે. તેની સખીઓ તેને ધીરજ ધારણ કરવાનું કહે છે.

પ્રવેશ ૩ જો—રાજા બહાદુરનો મદ ઉતારવાને તેની સ્ત્રી પુરુષના પોશાકમાં આવે છે અને તેને બનાવે છે.

પ્રવેશ ૪ થો—મહારાજા યુધિષ્ઠિર અભિમન્યુના અકાલ મરણનો શોક કરતા બેઠા છે. ભીષ્મ પ્રતિજ્ઞા કરે છે કે "એક અભિમન્યુના દેહના બદલામાં હું અઠ્ઠાણું ધાર્તરાષ્ટ્રો (કૌરવો)નો સંહાર કરીશ". એટલામાં અર્જુન અને શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન આવે છે. અને અભિમન્યુનું મરણ જયદ્રથના હાથથી થયેલું સાંભળી ખેદ પામે છે. અર્જુન પ્રતિજ્ઞા કરે છે કેઃ "આવતી કાલે સૂર્યાસ્ત થવા પહેલાં હું જયદ્રથને મારીશ અને જો હું તેને સૂર્ય આથમવા પહેલાં નહિ મારી શકું તો હું પોતે ચિતામાં પડીને ભસ્મ થઈશ !"

પ્રવેશ ૫ મો—રાજા બહાદુર પોતાની સ્ત્રીને ઠગવામાટે પોતાના મિત્ર કરમચંદ માર્ફત પોતાના મરણના ખોટા સમાચાર મોકલાવે છે. તેની સ્ત્રીને આ વાત પહેલાંથી માલમ પડી ગયેલી હોવાથી તેનો પોતાનો રકાસ થાય છે.

પ્રવેશ ૬ ઠ્ઠો—શ્રી કૃષ્ણચન્દ્ર યોગમાયાને આજ્ઞા આપે છે કે "આવતી કાલે સૂર્યને માયાના વાદળથી ઢાંકી દેવો અને ઈશારો થતાં વાદળ કાઢી નાખવું." યોગમાયા 'જેવી જગન્નાથની આજ્ઞા' કહીને જાય છે. ત્યાર પછી અર્જુન પ્રવેશ કરે છે. તેને લઈને શ્રી કૃષ્ણ કૈલાસનાથ મહાદેવનું 'પાશુપત્ય' નામનું બાણ લેવાસાર કૈલાસ તરફ વિદાય થાય છે.

પ્રવેશ ૭ મો—કૈલાસમાં શ્રી કૃષ્ણચન્દ્ર તથા અર્જુન મહાદેવની સ્તુતિ કરે છે. મહાદેવ તેમના પર પ્રસન્ન થાય છે અને પોતાનું પાશુપત્ય તેમને આપે છે.

પ્રવેશ ૮ મો—મહાદેવી સુભદ્રા પોતાના પુત્ર અભિમન્યુના મરણથી ખિન્ન થયેલાં છે. શ્રી કૃષ્ણચન્દ્ર આવીને તેમને આશ્વાસન આપે છે. એટલામાં ઉત્તરાકુમારી વિધવાવેશમાં કલ્પાંત કરતી આવે છે અને સતી થવાની આજ્ઞા માગે છે. પરંતુ, તે સગર્ભા હોવાથી અને તેના ગર્ભમાં એક પ્રતાપી ભારતવીર હોવાનું શ્રી કૃષ્ણ જાણતા હોવાથી તેને સતી થતી અટકાવે છે.

અંક બીજો સમાપ્ત

———:o:———

અંક ૩ જો

પ્રવેશ ૧ લો—જયદ્રથનો વધ કરવાની અર્જુનની પ્રતિજ્ઞા જાણીને જયદ્રથ ગભરાય છે અને પોતાને ભયમાંથી બચાવવાસારૂ શસ્ત્રવીર દ્રોણાચાર્યને વિનવે છે. અંતે દયાળુ દ્રોણાચાર્ય તેને સૂચિવ્યૂહમાં છુપાવી રાખવાસારૂ લઇ જાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો—ભીમ અઠ્ઠાણું ધાર્તરાષ્ટ્રોનો સંહાર કરીને પોતાની પ્રતિજ્ઞા પૂરી કરે છે.

પ્રવેશ ૩ જો—સૂર્ય માયાના વાદળથી અસ્ત થતાં સુધી અર્જુન પોતાની પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે જયદ્રથને મારી ન શકવાથી ચિતામાં બળવાની તૈયારી કરે છે. દુર્યોધન તથા જયદ્રથ ત્યાં આવીને અર્જુનને અનેક પ્રકારે ચીડવે છે. એટલામાં શ્રી કૃષ્ણચન્દ્રના ઇશારાથી માયાનું વાદળ વીખરાઈ જાય છે અને હજી સૂર્યનારાયણ અસ્ત નથી થયા એવું જણાતાં અર્જુન પાશુપત્ય બાણ ચઢાવે છે અને ત્યાં જ હાજર રહેલા જયદ્રથનું શિર ઉડાવી દે છે. અર્જુનની પ્રતિજ્ઞા પૂરી થાય છે. દેવવાણી સાથે વિજયપુષ્પોની વૃષ્ટિ થાય છે! યુધિષ્ઠિર, ભીમ વગેરે શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માની સ્તુતિ કરે છે અને નાટય પ્રયોગની પૂર્ણાહુતિ થાય છે.

સમાપ્ત

ॐ तत्सत्परमात्मनेनमः

વીર અભિમન્યુ

નટ, નટી અને સૂત્રધાર— ૧

જય ગણુપતિ ગણુનાયકે, જય ગજવદન ગણેશ
જય ગૌરીપતિ જગપતિ, મંગલકરન મહેશ
જય જય જગદીશ કૃપાલીજી, વિશ્વમ્ભર અખિલેશ
જય જય ગુરુદેવ કૃપાયતન, ઇષ્ટદેવ હૃદયેશ
નાથ હમ શરણાગત હૈં, ઔર યહ વર માંગત હૈં
સુફલ અપના અભિનય હો, ઔર જીવન સુખમય હો;
તુમ જગધર હો, વિશ્વમ્ભર હો, ગુણુઆગર હો
નટનાગર હો સુખસાગર હો

—:o:—

નટ, નટી અને સૂત્રધાર— ૨

ભારતવીરોંકી યાદમેં યહ ગાના ભી રોના હૈ
પાની હી નહીં હૈ પાત્રમેં આંસુઓંસે મુંહ ધોના હૈ
હુયે ધર્મવાન્ ધનવાન્ ઇસી ભારતમેં ઔર બડે. (૨)
વિદ્વાન્ ઇસી ભારતમેં

થી બલવાનોંકી ખાન ઇસી ભારતમેં,
થા સબસે ઉંચા જ્ઞાન ઈસી ભારતમેં;
અબ ઉન્હીંકે હમ સન્તાન, હુવે અજ્ઞાન,
મિટા સબ માન; ગઈ સબ આન

હાય ! આલસ્ય ઔર ઉન્માદમેં,
સબ ખોયા ઔર ખોના હૈ
યહ ગાના ભી રોના હૈ

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન્ ૩

હમ ભક્તનકે ભક્ત હમારે અર્જુન સુનો પ્રતિજ્ઞા હમરી
યહ વ્રત ટરે ન ટારે—હમ ભક્તનકે
જબ (૨) ભીર પડે ભકતનપર, તબ (૨) કરત સહાયો
ભગતકે કાજ ગરુડ વાહન તજ, નંગે પાયન ધાયો
જબ (૨) ભીર પડે ભક્તનપર, તબ તબ ઉનકો ચેરો
દેખ બિચાર ભક્તિ હો કે કારન,
રથ હાંકત હું તેરો—હમ ભક્તનકે.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન્— ૪

પંચ તત્ત્વ દશ ઇંદ્રિયાં યહ સર્વત્ર સમાન
દેહ સદા જડરૂપ હૈ, દેહી ચેતન જાન
દશ પંચ મધ્ય ચૈતન્ય એક
જિસકા પ્રકાશ સારોંમેં હૈ
જૈસે સૂરજકા શુભ તેજ,
ચંદ્રમાં ઔર તારોંમેં હૈ
ઉસકે પ્રકાશ હી સે યહ દેહ
ચૈતન્યરૂપ દિખલાતી હૈ
વહ વ્યાપક ઔર ચૈતન્યકલા
સચ્ચિદાનન્દ કહલાતી હૈ
વોહી સચ્ચિદાનન્દ તુમ હો

ઔર વોહી દેશ તુમ્હારા હૈ
જો તીન ગુણોસે પરેમેં હૈ,
ઔર પંચ કોષસે ન્યારા હૈ

વ્યવહારમેં કર્મપ્રધાન હૈ વો
પર વાસ્તવમેં નિષ્કર્મહી હૈ
ઉસ જગહ એક તત્ સત્ પદ હૈ
સર્વં ખલ્વિમિદં બ્રહ્મ હી હૈ

વહ સબકી ગતિ જાનતા, ઉસે ન જાને કોય
ઔર અજન્મા સદા વોહ, મરણુ ન ઉસકા હોય

કટ સકતા નહીં શસ્ત્રસે વો,
અગ્નિ ભી નહીં જલા સકતી
ઉડ સકતા નહીં હવાસે વો,
વર્ષા ભી નહીં બહા સકતી

યે જન્મ મરણ ઔર કાલ કર્મ,
ઇન સબકા ઉસમેં લેશ નહીં;
આનંદ આપમેં આપ હય વો,
ઉસકો કુછ હોતા કલેશ નહીં

ઉસમેં હી યહ નાના શરીર,
બનતે ઔર મિટતે જાતે હૈં
જિસ તરહ પુરાને હોને પર
યહ વસ્ત્ર બદલતે જાતે

ઉસકી ઉસ અદ્ભુત શક્તિકો,
નહીં જડ શરીર પહિચાનતા હૈ
વો ઇસ શરીરકી સબહી દશા,
સર્વત્ર સબ સમય જાનતા હૈ.

——:૦:——

વારાંગના— ૫

સજીલી સોહનિયાં આવોરી હિલમિલ ગાવોરી
પિયારી ફૂલોંસી ખીલો ચંદ્ર વદની સભામેં
નાચો ગાવોરી
બિરાજો સિંહાસન રાજાજી જુગ જુગ જીવો
સાજો ઈંદ્ર સે સીરી ધરમ રાયજી
હમેશા સુખ પાવોજી

—:o:—

વારાંગના— ૬

હાંરે મોરા મુરલીવાલા સાજના
સુંદર મોહની લાગત નયન બાન
જીઅરા હેરે આજા મોરે ડેરે—હાંરે
રામ ઝરૂકે બૈઠકે, સબકા મુજરા લેત
જયસી જિનકી ચાકરી, વયસા ઉનકો દેત
ગોલ ગાંવકે રાજના નાગર નંદા—હાંરે મોરા

—:o:—

ભીમ— ૭

રણુવીર જાઓ (૨) પ્રણુવીર જાઓ (૨)
બલવીર દલવીર, કુલવીર જાઓ (૨)
રણુમેં વિજય પાઓ, હર્ષાઓ હુલસાઓ,
શંકા કછુ ન લાઓ ડંકા બજા આઓ.

—•—

અભિમન્યુ— ૮

જા ઘેરના ઘેરના ફેરના દેર ના
કરૂં અબ યાંહી જાઉં

જાકર કરદું ધુમ સારે
શિથારોંમે સિંગ નાંઈ
છિન, છિન, કરૂં દલ પલ છિનમાં
ધુમ સનનન
મ સનનન ધુમ
સનનન જા–ઘેરના

અભિમ

૯

દેખો પ્રેમકા પંથ નિરાલા
નયનાં થકત પ્રેમરસ પીવત ભરત ના પ્યાસ પિયાલા
હૃધ ઉઠત હૈ મહાવેગસે, જબ લાગત હૈ જવાલા
બેઠ જાત હૈ વાહી છિન જબ જલકા છીંટા ડાલા
કઠિન કાષ્ઠકે ભેદનમેં જો રહતા હૈ મતવાલા
કમલનાલ કબહૂ ના ખીંચત, વોહી ભોંરા કાલા

ખીઓ—

૧૦

પુષ્પ સુગંધિંત ફૂલ ફૂલકે, કરે વિકસિત ફુલવારીકો
કલિયન કલિયન ભોંરા ગુંજત ચૂમત હૈ હર ડારીકો
ચટક ચટક કર ખિલી ચાંદની, ચોરત હૈ ચિત પ્યારીકો
ઉતરો હૈ યહ તારામંડલ, આલીરી દેખો મોતિયાક્યારીકો
હિલમિલ આવો ગાવો ગોરી નાચો દે દે તારીકો

ઉત્તરા—

૧૧

હે હરિ ઝીંઝરી નવૈયા, પાર કરો
ધ્યાન ધરત નામ રટત લાજ રખૈયા

પાંડવ જય પાવે હર્ષાવે તેરા ગુણ ગાવે,
જયકે ડંકે બાજે, સુખ સાજે દુઃખ ભાજે.

ઉત્તરા તથા સખીઓ— ૧૨

ઓરિ રિમઝિમ-બરસત મેહ સખીરી મોહે ડર લાગે
નહીં આયો પ્રીતમ મોરે પાસ સખીરી મોહે ડર લાગે
બાદલ બરસે બિજલી ચમકે નાચત હૈ મનમોર રે
પિયા બિન જિયા અકુલાય તિયાકો ગર્જત જબ
ઘનઘોર—સખીરી
પિયા પિયા કયોં રટ રહી, ચાતકનીકી ભ્રાંત;
ઘન બન જાઓ ચંદ્રમા એક બુંદ દો સ્વાંત;
મોરે નયનાં બરસ રહે દોનો તરસ રહે દોનો જિયા
ઘબરાયેરે
મૈં હારી કહમકી છઇયાં નિઠુર ભયો સઇયાં કછૂ ના સોહાયેરે

ઉત્તરા તથા સખીઓ—

૧૩

મોહે પીકી ડગરિયા દિખાદો સખી
બાટ તકત મૈં તો હાર ગઈ
બડે ભોર ગયે પરસોં રણમેં,
દો રોજ ભયે મોહે દર્શનમેં;
નાહીં નૈનમેં નીંદ ન કલ મનમેં,
ભઇ બૈઠે બિઠાયે બિરહન મૈં;
પર મોરે લગાકે ઉડાદો સખી—મોહે પીકી.
બિન નીરકે મીન જીયેગી નહીં,
બિન પીયકે તીય રહેગી નહીં;

જબલોં મુખચંદ્ર લખેગી નહીં,
તબલોં યે ચકોરી છકેગી નહીં;
મેરે ચાંદકો કોઇ ઉગાદો સખી—મોહે પીકી.

ઉત્તરા તથા સખીઓ— ૧૪

આર્યવીર તુમ તુમ ધન્ય હો, હો જગમેં પ્રભુ પાલ.
બિજયતિલક હો ભાલ પર, અર્પું મૈં જયમાલ.
જાવો બિજય જય પાવો, જાવો યુદ્ધમેં જાવો;
બલવીર કહાવો માનતા પાવો હાં જાવો.
બેગી આવો (૨) રણભૂમિમેં શુભ બહાવો;
બાત નિભાવો જાવો, બાંકે સિપૈયાં જાવો.
લેલું બલૈયાં જાવો વીર કે જૈયાં સિપૈયાં
સૈયાં જાવો—જાવો.

ઉત્તરા અને સખીઓ— ૧૫

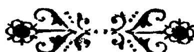
જો શૂરવીર રણમેં લ.ડને જાતે હૈં
વો મનમેં માયા મોહ નહીં લાતે હૈં
યહ રણભૂમી હય ચૌસર લમ્બી ચૌડી
યોધાઓંકા હૈ ક્રોધ વહી હૈ કૌ.ડી
શસ્ત્રોંકી ગોટેં કાલી પીલી ધો.લી
જો ફિરતી હૈં ઘર ઘર પર દૌ.ડી દૌ.ડી
જબ રંગ જાતે હૈં તબ હી વિજય પાતે હૈં—વો મનમેં.
ઈસ દુનિયામેં વો હૈ સચ્ચા મર્દાના
જો ધારણ કરતા હ નેકીકા બાના
કર દિખલાયા વો જો કુછ મનમેં ઠાના
જાના ન ભૂલ કર ભી અધર્મપર જાના
બ્રહ્માણ્ડ ઉન્હીંકા સુંદર યશ ગાતે હૈં—જો.

રાજા બહાદુર— ૧૬

.ખુશામદ હી સે આદમ હય
બ.ડી ઇસ લિયે .ખુશામદ હય
મહારાજને કહા એક દિન
બૈંગન બ.ડા બુરા હૈ
હમને ઝટ કહ દિયા તભી તો
બેગુન નામ પ.ડા હય
.ખુશામદ સે સબ કુછ રદ હય—
બ.ડી ઇસલિયે .ખુશામદ હૈ
મહારાજ કુછ દેરમેં બોલે
બૈંગન તો અચ્છા હૈ
હમનેભી ઝટ કહા તભી તો
સરપર મુકુટ ધરા હૈ
.ખુશામદકીભી કુછ હદ હૈ—
બ.ડી ઇસલિયે ખુશામદ હૈ
સ્વામી દિનકો રાત કહેં તો,
હમ તારે ચમકા દેં
યદી રાત કો દિન કહેં તો
હમ સૂરજ ભી દિખલા દે
ખુશામદમેં ઇતના મદ હૈ—
બડી ઇસલિયે ખુશામદ હૈ

સુંદર— ૧૭

મુકટપર વારી વારી જાઉં નાગર નંદા
સબ દેવનમેં કૃષ્ણ બ.ડે હૈં જ્યોં તારોંમેં ચન્દા
મોહન મોરેને મોહ લિયો મન ડાર દિયો ગરે ફંદા

અંક ૨ જો

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન્— ૧૮

ભલાઈ બુરાઈ સોચ ના ભાઈ તજકે સબ કચાઈ ચલે ચલો
ઘતિયાં તોરી જચત નાહીં અબ કરો ચપલતાઈ,
જગતકી બતિયાં હૈં સપનેકી રતિયાં
લાભ ઔર હાનિકો સમાન માનતે હૈં જ્ઞાની
બહૂડો અબ છોડકે કદરાઈ

ઉત્તરા તથા સખીઓ— ૧૯

હરિ હરિયે અબ તો સન્તાપ,
પાપી દીન મલીન દુખી મન જાને ન પૂજા જાપ
સુખમેં તુમ્હેં બિસાર દેત હૈ દુખમેં કરે
વિલાપ–હરિ હરિયે.
મિટેં આપકે ગુણગાયનસે જન્મ જન્મકે પાપ
રાધે શ્યામ, દશા દીનોંકી જાન રહે પ્રભુ આપ

ઉત્તરા તથા સખીઓ— ૨૦

મેરા દરદ ન જાને કોય મૈં તો પિયાકી દીવાની–
મેરા દરદ.
ઘાયલકી ગતિ ઘાયલ જાને દુજો ન જાને કોય
સૂલી ઉપર સેંજ પિયાકી કિસ બિધ મિલના હોય.

ઉત્તરા તથા સખીઓ— ૨૧

બિના પતિ સૂનો સબ સંસાર
પતિ હી વ્રત હે પતિ હી તપ હૈ પાત હી હૈ કરતાર
પતિ હી સે પત હૈ ઇસ તનકી પતિ પત રાખનહાર
જબલોં પતિ હૈ તબલોં પત હૈ બિન પતિ વિપતહજાર
જાકો નેહ ચરણુમેં પતિકે વહી પતિવ્રતા નાર
એક પતિવ્રત રહે જગતમેં તો સબ બરત અસાર
બિના પતિવ્રતકે નારીકા જીવન હૈ ધિક્કાર—બિના.

——:o:——

સુન્દર— ૨૨

બોલ શ્રી કૃષ્ણુ ચંદ્રકી જય
બોલ શ્રી ધર્મ્મરાજકી જય.
કૌરવ હૈં સારે હઠધર્મી હોવે ઉનકી ક્ષય
ધર્મ્મવાન પાણ્ડુપુત્ર હૈં સબ
ક્યોં કરેં કિસીકા ભય—બોલ
કૌરવકુલકા નાશ હોયગા ઇસમેં નહીં સંશય;
પાણ્ડવ સારે હરિભક્ત હૈં
જય પાવેંગે નિશ્ચય—બોલ

અંક. ૩ જો

કૃષ્ણુ— ૨૩

ગાવત નામ મેરો, પુકારત મોહિ જો સુજન
નિત મૈં હું સદા, વાકો ચેરો-ગાવત નામ
જન નિર્ભય હો સોઇ સોઇ કરિ હોં સંકટ હરિ હોં
યાહી કારણુ વાહિ ટેરો-ગાવત નામ

માયા— ૨૪

યાદ કર્યું પ્રભુજી કહો આપને કરી મેરી
આજ્ઞા હોતેહી તુમ્હારી દાસી ચરણુમે ખરી
દીનાનાથકે દરસકો તરસતીથી હરઘડી
પ્યાસકો બુઝાકે હરી મનકી પીર મોરી હરી

યોગમાયા— ૨૫

અહો ગિરધર નટવર પ્યારે જય જય યશોદાકે દુલારે
યે સકલ વિશ્વ હૈ સહારે તુમ્હારે
ભક્તજનોંકે તારનહારે દુષ્ટ ખલોંકે મારન હારે
કૈસી બરણું તેરી અપાર શક્તિ પ્યારે— અહો ગિરધર

૨૬

રાજાબહાદુર, સુન્દર સખી

ઈસ સકલ જગતમેં કૌન હૈ જિસ્ને
સીસે હાર ન ખાઈ
મેરી સુન્દર મનહર ચીત કર મુઝે ન યું લજ્જીત
યેહ કૌન ગાંવકી રીત જોડે તીકે પી કર ભાઈ
તુમ બડે હો નિરલજ બીર, મેરી માફ્ કરો તકસીર
બસ છુવો ન મોરા ચીર,
ફિર ના કરૂં મૈં અયસા ભાઈ

શ્રીકૃષ્ણ તથા અર્જુન— ૨૭

પ્રફુલ્લનીલપંકજપ્રપંચકાલિમપ્રભા—
વલમ્બિકણ્ઠકન્દલી રુચિપ્રબદ્ધકન્દરમ્ ।
સ્મરચ્છિદં પુરચ્છિદં ભવચ્છિદં મખચ્છિદમ્,
ગજચ્છિદાન્ધકચ્છિદં તમન્તકચ્છિદં ભજે ॥
અખર્વસર્વમંગલા કલાકદમ્બમંજરી;
રસપ્રવાહમાધુરી વિજૃમ્ભણામધુવ્રતમ્ ।
સ્મરાન્તકં પુરાન્તકં ભવાન્તકં મખાન્તકમ્,
ગજાન્તકાન્ધકાન્તકં તમન્તકાન્તકં ભજે ॥

સુભદ્રા—   ૨૮

હાયરી મૈં અભાગી, ગિરિ સો મોપર આન ગિરો હૈ—હાયરી કૈસે રાખું જિયાકો, છતિયાં ભભક ગઈ, કિસ બિધ થામુંગી મૈં હિયા—હાય

ઉત્તરા—   ૨૯

ટૂટી હાય મોપે બિજુરિયા મોરી દઇયા
મૌત નહીં આયે તન જરો જાયે
દારુણ બિપતિ પડી.

ઉત્તરા—   ૩૦

જબ લાજ ગઇ તબ લાજ કહાં ?
શૃંગાર સુહાગકે સાથ ગયા, ટૂટી ચીડિયનપર સાજ કહાં ?
મર ચુકી મૈં તો જીતેજી, મહારાજ નહીં તો રાજ કહા ?
યે જીવન જીવનનાથકા હૈ અબ જીવનસે મોહે કાજ કહા ?

એક વખત જરૂર અજમાયશ કરશો, દેશમાં વધતા જતા ખાદીના પ્રચારને લઈ અમારા ગ્રાહકો માટે ખાસ આ ખાતું છે. જેમાં શુદ્ધ તથા મિશ્ર ખાદીનાં કપડાં તેમજ જરીનું રેશમનું કામતી કામ કરેલી ખાદીની સાડીઓ કબજા વિગેરે માલીકની [illegible] દેખરેખ નીચે ધોઇ તથા રંગી આપીયે છીયે